

LET U VREMENIMA PADA

(Mirjana Marinšek Nikolić: *Snohvati o letenju, Prometej, Novi Sad, 2011*)

U prvi mah mi se učinilo da su *Snohvati o letenju* svojevrsan nastavak *Panonskog triptiha* (Ogledi o Dobroviću, Krleži i Vazareliju); u sledećem trenutku sam shvatila da su oni *korak dalje*, ali ne horizontalan korak opčinjen ravnicom, već vertikalna, namenjen zaumnom druženju sa pticama. Naprosto zakoračite uvis, suprotstavljajući se razumnoj pomisli o padu, zanemarujući ili sledeći Miljkovićevo *i pad je let*, imajući ili nemajući u vidu Boderovog *Albatrosa*, imajući ili nemajući pojma o kineskom ili japanskom misticizmu, pa doкле se vinete, koliko izdržite. Gravitacioni zakon majčice Zemlje ionako računa samo sa vašim telom i nije zadužen za pitanja duha.

Kao i obično, Mirjanu Marinšek Nikolić ne interesuju rodovi i žanrovi. To su one ladice na kojima piše poezija, proza, drama, ili esej, putopis, kritika, pa se autor potrudi da ispisanе stranice složi u odgovarajuću fioku. Ili čak još preciznije, u određeni pretinac jedne fioke (kad tamo haiku, sonet, komedija, tragedija, priča, roman itd). Autorka je tvrdo odlučila da ne izlazi u susret ljubiteljima ladica, što kritičari neretko jesu jer im je profesija po prirodi stvari *hodačka*, a ne *letačka* i jer se svako tumačenje može smatrati prizemljenjem.

Da bih ostala verna svome zanatu ja ću vam *Snohvate o letenju* ipak, donekle barem, prizemljiti, uz dužno poštovanje svih mitova, bajki i umetničkih snova o letenju, od Ikara, Petra Pana i njegove družbenice do Šagalovih violinista... Dakle, knjiga pred nama sadrži dvanaest prozaičnih celina koje bi za nevolju mogle da funkcionišu i zasebno, ali tek zajedno tvore jedinstvo ideje i postupnog hoda (ako vam je draže: leta) prema cilju. A cilj je, ili barem jedan od važnih ciljeva jeste pričanjem mnoštva priča o slikarima i slikama, piscima i knjigama, filmovima i muzici, putovanjima i razgovorima, događajima i doživljajima, objasniti samoj sebi, pa tek potom i drugima – sebe. U konkretnom slučaju to istovremeno znači objasniti sebi, pa tek potom i drugima, vlastitu potrebu za pisanjem, i za slikanjem, i jednu fazu kada su u slikanje nahrupile ptice, i zašto baš ptice... U tom smislu, prvi tekst u knjizi naslovljen kao „Crtež je prepiska sa pticom letačicom“ ima donekle i ulogu predgovora, prolegomene, uvertire u glavnu temu, najavne špice u filmskom žargonu, a prvi pasus tog teksta otvara nekoliko bitna pitanja o odnosu između realnosti i mašte, transformacije jednog tela, lika, ideje, početne zamisli u nešto drugo, uloge optičke varke u nastanku ili nestanku jedne stvari da bi se pojavila druga, pretapanju jave u san... „Dešava se da se na jednom mestu lik čoveka ogleda u liku ptice, recimo one, iz knjige prirodnopisa. Da anatomija ptice izmeni izgled ljudskog tela. Neću da pričam o tome kako se žena na jednoj nozi iznenada pretvorila u pticu. Bila je to čista optička varka. A možda i nije. Verujem da je ideja da se poleti jedna od tolikih koje ljudima ponekad padaju na pamet. Ipak, valja ići redom.“

Taj red kojim valja ići jeste red koji sledi imaginaciju Mirjane Marinšek Nikolić, njene opsesije, slučajne i namerne susrete, poznanstva i prepiske, kataloge, pozivnice i lektire, putovanja i snoviđenja. Ako je i prirodno ili barem nije neobično što je na čelu tog reda maestro Hičkok, koji je našu generaciju u detinjstvu metafizički i egzistencijalno naplašio pticama za sva vremena, onda je svakako vrlo lično i sasvim uslovno da sledeći likovi ili junaci budu Ljuba Popović, potom Vojo Stanić, Milton Manaki u društvu s Felinijem i Zoranom Živkovićem, Kafka i Jovica Aćin, sumije crtač O Jun i Žak Prever, Gogen i Jožef Nađ, Bruno Šulc i Ala Tatarenko, Gustav Klimt i Žak Rankur, Pikaso i Aleksandar Gatalica, Šagal i Kosta Hakman... Kao i da se „radnja“ odvija u Beogradu, Valjevu, Pančevu, Herceg Novom, Bitolju, Ukrajini, Parizu, Beču, Majnhedu u Engleskoj...

Ako postoje knjige koje unapred priliče nekoj biblioteci, onda *Snohvati o letenju* prirodno pripadaju biblioteci *Draško i prijatelji* izdavačke kuće „Prometej“. I sam Draško Ređep ima tu razbokorenu, usplahirenu, radoznanu esejističku rečenicu i sklonost ka slobodi asocijacija i neočekivanim usporedbama koje zbunjuju racionalne umove, kakvu neguje Mirjana Marinšek Nikolić. To su rečenice koje vole prečice, rezove, skokovitost, kadriranje, brzinu do zagrcnutosti i koje slave subjektivnu logiku. One pripovedaju slikom o slikama, knjigama, filmovima, pejzažima, ljudima, one ne prezaju od povišene temperature i duhovne egzaltacije, one jesu esejistički diskurs koji se „približava i uranja u toplo more beletristike“, kako za Mirjanino pisanje veli Ređep u ulozi recenzenta. Autorka ne priprema citate hladnokrvnošću naučnika i argumentacijom kritičara, već ih amalgamiše s vlastitom rečenicom u duhu postmodernista koji usvajaju prethodnike i lektire krvotokom a ne fusnotama. Autorka govori iz filma, slike, knjige a ne pored njih i o njima, što ne znači da citatnost nije skrupulozno definisana, tako da čitalac može lako pronaći sve izvore i konsultovati ih ako mu je do toga.

Moglo bi se reći da su glavni junaci ove knjige ptice, njena glavna tema produbljivanje odnosa između umetnika i prirode, a da bi moto ove knjige mogla biti Kišova rečenica: „Ne postoji veća fikcija od autobiografije.“ Jer ovo jeste istovremeno i autobiografska proza, i fikcija, i putopis kroz pticolike predele neba, crteža, slika, knjiga, gradova. Mada se na vremenu ne insistira, jasno je da ono teče ovom prozom od sedamdesetih godina prošlog veka do danas, poput vremena nekog vrlo rastresitog, apsolutno mozaičnog bildungs romana, te da nas na svoj način u *vremenima pada* poziva u avanturu učenja kako se uzviti nad trivijalnim i obdelavati svoj duhovni, emotivni i stvaralački vrt. Oseća se u atmosferi da ova priča o letenju kao slobodi započinje u vremenima *dece cveća*, te da su ptice postale slikarska tema umetnice u punom saglasju sa duhom vremena koje je iznedrilo svetski pokret mladih voljnih da budu ono što jesu, a ne ono što od njih očekuju roditelji, škola, društvo, sve sami užtogljeni autoriteti. Svet je, međutim, otišao u drugom pravcu, u nečuvene oblike padanja, puzanja i pristajanja na banalnost, teror tržišta i fenomene zla, ali *Snohvati o letenju* i četrdeset godina kasnije kazuju da postoje snovi koje vredi pratiti i dosledno sanjati i da postoje ljudi koji u tome uspevaju uprkos svemu.